

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI TA’LIM VA ILM-FAN
VAZIRLIGI**

**SAMARQAND DAVLAT VETERINARIYA MEDITSINASI,
CHORVACHILIK VA BIOTEXNOLOGIYALAR UNIVERSITETI**

**VETERINARIYA PROFILAKTIKASI VA DAVOLASH
FAKULTETI**

**EPIZOOTOLOGIYA VA INFEKSION KASALLIKLAR
KAFEDRASI**

**60840100- Veterinariya meditsinasi (faoliyat turlari bo‘yicha) ta’lim
yo‘nalishi
5-bosqich 502-guruh talabalari uchun**

**“Epizootologiya va infeksiyon kasalliklar” fanidan
“Kuydirgi kasalligi va qarshi kurashish chora-tadbirlari” mavzusidagi
amaliy mashg‘ulot bo‘yicha**

Ochiq dars ishlanmasi

Samarqand – 2026

Tuzuvchi:
Klichov O.I.

Epizootologiya va infeksion kasalliklar kafedrası
assistenti

Taqrizchilar:

Ruziyev Z.E.

Epizootologiya va infeksion kasalliklar kafedrası
veterinariya fanlari nomzodi, katta o‘qituvchi.

Allamurodova M.M.

Samarqand viloyati hayvonlar kasalliklari tashxisi va
oziq-ovqat maxsulotlari xavfsizligi davlat markazi
direktori v.f.f.d. (PhD).

“Kuydirgi kasalligi va qarshi kurashish chora-tadbirlari” mavzusidagi amaliy mashg‘ulot darsining o‘qitish texnologiyasi.

Vaqt: 2 soat	<i>Talabalar soni: 24 nafar</i>
O‘quv mashg‘ulotining shakli	Amaliy
O‘quv mashg‘ulotining rejasi	1.Kuydirgi kasalligini kechishi va klinik belgilari. 2.Kuydirgi kasalligini davolash. 3.Kuydirgi kasalligini profilaktikasi va qarshi kurashish chora-tadbirlari.
<i>Darsning maqsadi:</i> Kuydirgi kasalligiga diagnoz qo‘yish, davolash, profilaktika qilish va qarshi kurash chora-tadbirlarini o‘rgatish.	
<i>Pedagogik vazifalar:</i> -Kuydirgi kasalligi to‘g‘risida tushuncha berib talabalar e’tiborini tortish; -Tekshirish usullari yordamida kuydirgi kasalligiga gumon qilingan hayvonlardan patologik namunalarini olish va laboratoriyaga yuborish qoidalarini o‘rgatish; -laboratoriya tekshirish natijalari asosida xulosa berishni o‘rgatish.	<i>O‘quv faoliyati natijalari:</i> Talabalar: -Kuydirgi kasalligini kasalligi to‘g‘risida tushunchaga ega bo‘ladilar, kasallikka diagnoz qo‘yish, davolash, profilaktika tadbirlarini o‘tkazish to‘g‘risida tushuncha va ko‘nikmalarga ega bo‘ladilar; -Kasal va kasallikka gumon qilingan hayvonlar bilan ishlash tartib qoidalari bo‘yicha ko‘nikmaga ega bo‘ladilar.
<i>Ta’lim usullari</i>	Aqliy hujum, klaster, kichik guruhlarda ishlash metodi, nostandart test.
<i>Ta’limni shakllantirish shakli</i>	Jamoaviy, guruhli
<i>Ta’lim vositalari</i>	Amaliy mashg‘ulot darsi mavzusi bo‘yicha dars ishlanmasi, videoprojektor, kompyuter, tarqatma materiallar, turli xildagi patologik namunalar, ishni bajarish bo‘yicha plakatlar, diagnostikum, yo‘riqnoma, ishlanmalar.
<i>Ta’lim berish usullari</i>	Maxsus texnik vositalar bilan jihozlangan auditoriya
<i>Monitoring va baholash</i>	Ishni bajarish texnikasi, tezkor – so‘rov, test.

Amaliy mashg'ulot darsining texnologik haritasi

Ish bosqichlari va vaqti	Faoliyat mazmuni	
	Ta'lim beruvchi	Ta'lim oluvchi
1 – bosqich. O'quv mashg'ulotiga kirish (10 daq.)	1.1.Salomlashish, davomatni aniqlash, talabalar darsga tayyorgarligini tekshirish. 1.2.Mavzuning mohiyati va bugungi kundagi dolzarbligi, uning maqsadi, o'quv mashg'ulotidan kutilayotgan natijalar ma'lum qilinadi.	Eshitadi, yozib oladi.
2 – bosqich. Asosiy (60 daq.)	2.1.Talabalar e'tiborini jalb etish va bilim darajalarini aniqlash uchun tezkor savol-javob o'tkazadi. (Aqliy xujum metodi 1-ilova) 2.2.O'qituvchi vizual materiallardan foydalangan holda mashg'ulotning qisqacha bayonini tushuntirib beradi. (Klaster metodidan foydalangan holda 2-ilova) 2.3.Talabalarga mavzuning asosiy tushunchalariga e'tibor qilishni va yozib olishlarini ta'kidlaydi. 2.4.Guruhni guruhchalarga bo'ladi va har bir guruhga topshiriq beradi. (Kichik guruhlarda ishlash metodi 3-ilova) 2.5.Talabalarga mavzu yuzasidan nostandart test savollarini beradi. 2.5.O'qituvchi guruhlar bajarayotgan ishlarni nazorat qilib yo'riqnoma berib boradi.	2.1.Eshitadi. Navbat bilan mavzularni aytadi. O'ylaydi, javob beradi. 2.2.Sxema va jadvallar mazmunini muhokama qiladi. Savollar berib, asosiy joylarini yozib oladi. 2.3.Eslab qoladi, yozadi.
3 –bosqich. Yakuniy (10 daq.)	3.1.Mavzuni yakun qiladi, qilingan ishlarni kelgusida kasbiy faoliyatlarida ahamiyatga ega ekanligiga talabalar e'tiborini qaratadi. 3.2.Guruh ishini baholaydi; 3.3.Uyda bajarish uchun topshiriq beradi va baholash me'zonlari bilan tanishtiradi.	O'z-o'zini, o'zaro baholashni o'tkazadilar. Savol beradilar. Topshiriqni yozadilar.

O'quv elementlari: Kasallikni aniqlash, davolash, kasallikni oldini olish, qarshi kurash chora-tadbirlarini amalga oshirish va tekshiruvlar natijasini o'rganish.

Mavzu bo'yicha tayanch tushunchalar: Qishloq xo'jaligi va laboratoriya xayvonlari, biologik preparatlar, yo'riqnoma, ishlanmalar.

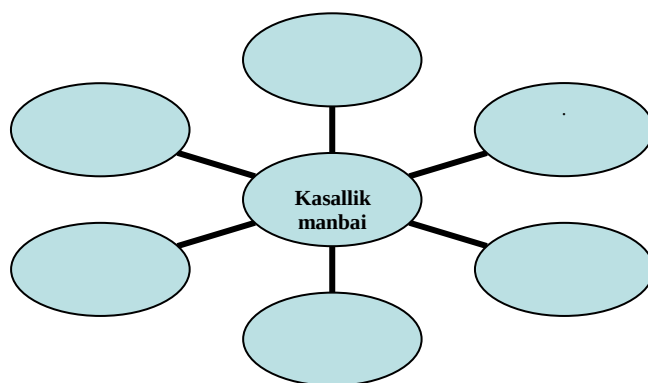
1-ilova

Aqliy xujum metodi

1. Kasallik bilan qaysi tur hayvonlar kasallanadi.
2. Kasallikni qo'zg'atuvchisi va qo'zg'atuvchisini chidamliligi.
3. Kasallikni kechishi va klinik belgilari.
4. Kasallikka diagnoz va differensial diagnoz
5. Kasallikni profilaktikasi

2-ilova

Klaster metodi

3-ilova

“KICHIK GURUHLARDA ISHLASH”.

Kichik guruhlarda ishlash talabalarning darsda faolligini ta'minlaydi, har biri uchun munozarada qatnashish huquqini beradi, bir-biridan auditoriyada o'rganishga imkoni tug'iladi, boshqalar fikrini qadrlashga o'rgatadi.

Kuydirgi kasalligi– Lotincha Febris carbunculosa, inglizchada Anthrax, nemischada Milzbrand, fransuzchada Fievre, ruschada Сибирская язва – o'tkir kechadigan, septik, abortiv, karbunkulyoz, ichak, o'pka va lokalangina shaklida namoyon bo'ladigan o'ta og'ir infeksiyon kasallik bo'lib, septicemiya, og'ir intoksikasiya va karbunkulalar hosil bo'lishi bilan tavsiflanadi.

Bu kasallik bilan odamlar, hayvonlar hamda parrandalar kasallanadi. Odamlar asosan teri kuydirgisi bilan, cho'chqalarda lokalangina shakllarda va mo'ynali hayvonlarda oziq infeksiyasi sifatida kechadi.

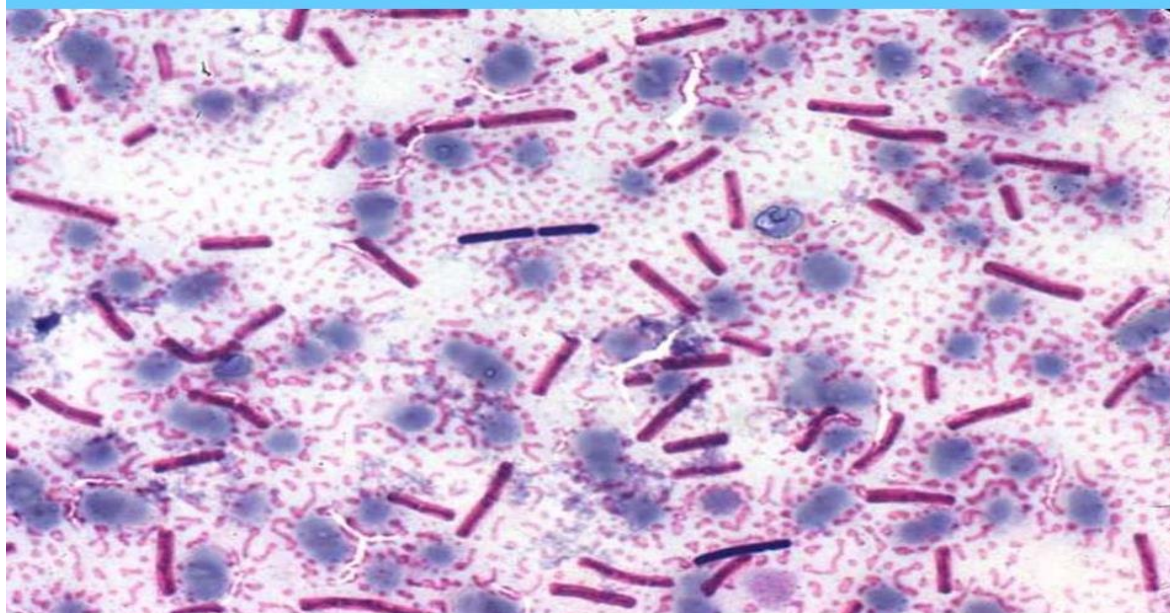
Kuydirgi kasalligi klassik formada o'tganda kasallikni klinik belgilariga qarab bexato aniqlash mumkin.

Ammo sporadik hollarda hayvonlar kasallikka gumon qilinganda o'ta hushyorlik talab qilinadi. Shu sababli kuydirgi kasalliligiga diagnoz qo'yishda kompleks tekshiruv o'tkazilishi shart.

Bunda epizootologik, klinik, patologoanatomik hamda laboratoriya tekshiruvlari o'tkazilib aniqlanadi.

Qo'zg'atuvchisi. Kasallikni organizmda va sun'iy ozuqa muhitlarida kapsula, tashqi kislorodli muhitda esa spora hosil qiluvchi *batsilla* – *Bac. anthracis* qo'zg'atadi. O'lgan, ammo yorilmagan hayvon murdasida kislorod bo'lmagani uchun spora hosil bo'lmaydi. Qo'zg'atuvchi katta (3-10 x 1-1,5 mkm), harakatsiz, grammusbat, aerob tayoqcha, go'sht-peptonli agarda (GPA) 35-37°C va go'sht-peptonli qaynatmada (GPQ) 32-33°C yaxshi o'sadi. GPQda probirka tagida paxtaga o'xshash cho'kma, go'sht – peptonli jelatinada (elimshak) tepasi pastga qaragan archani eslatuvchi va penitsillin qo'shilgan GPA da shar shaklidagi batsillalar bir-biri bilan zanjirdek birlashib, "sadafli marjonni" eslatadi va bu hodisa kuydirgi diagnostikasida qo'zg'atuvchiga xos test sifatida ishlatiladi. *Bac. Anthracis* da somatik, qobiq va kapsula antigenlari mavjud. Organizmda batsillalar ekzotoksin, yallig'lantiruvchi va o'ldiruvchi moddalar ajratadi.

***Bacillus anthracis* в мазке крови животного**

Qo'zg'atuvchining chidamliligi. Kuydirgi qo'zg'atuvchisining sporasiz vegetativ shakli tashqi muhit ta'sirlariga nisbatan chidamsiz, 60°C gacha haroratda, kuchsiz dezinfektorlar ta'sirida 15 daqiqada faolsizlanadi. Qaynatish qo'zg'atuvchini nihoyatda tez, quyosh nuri esa bir necha soatda o'ldiradi. Penitsillin, biomitsin, streptomitsin, levomitsitin va tetratsiklin kabi antibiotiklarga chidamsiz.

Kuydirgi qo'zg'atuvchisining sporali shakli (*batsilla*) tashqi muhit ta'sirlariga juda chidamli. Tuproqda 80 yil va undan ko'proq muddatlarda o'zining kasallik qo'zg'atish qobiliyatini saqlaydi. 100-110°C haroratga chidamli, past harorat, oshqozon shirasi unga umuman ta'sir etmaydi. Chirigan o'likda u o'lmaydi, suvda yillar davomida faol saqlanadi. Go'sht, terini tuzlash, quritish ham sporaga ta'sir etmaydi. Qo'zg'atuvchini 3% li kreolin, 5-10%li o'yuvchi natriy, 10-20% li xlorli ohak, 1 % li formaldegid 2 soatda, 120-140° C quruq issiq 2-3 soatda, qaynatish 15-30 daqiqada, avtoklav 120°C da 5-10 daqiqada faolsizlantiradi.

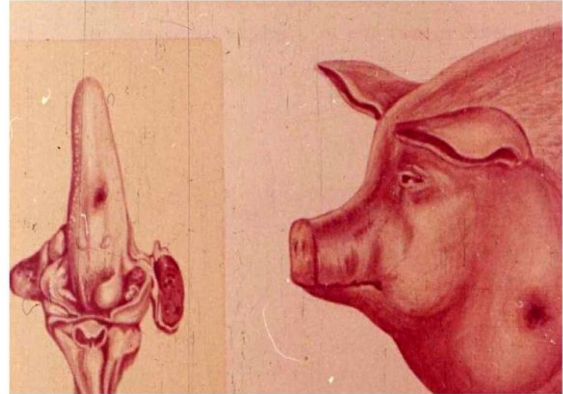
Kechishi, klinik belgilari va shakllari. Kasallikning yashirin davri 1-3 kun. U organizmning rezistentligiga, qo'zg'atuvchining virulentligiga, kirgan yo'li va miqdoriga bog'liq. Asosan ikkita shakli: septik va karbunkul shakllari farqlanadi. Lekin patologik jarayonning joylashishiga qarab teri, ichak, o'pka hamda karbunkul shakllari ham mavjud. Bu yerda shuni ta'kidlash joizki, bu kasallikning shakllari shartli bo'lingan, chunki uning barcha shakllarida ham sepsis kuzatilishi mumkin. Ayrim holda organizmda sepsis ketayotgan vaqtda terida ikkilamchi hodisa sifatida karbunkul paydo bo'lishi ham mumkin.

Kasallik qoramollarda *o'ta o'tkir* (shiddatli), *o'tkir*, *yarim o'tkir* va *atipik shakllarda* kechadi. *Shiddatli* kechganda ayrim holatlarda qoramollar, qo'ylar kasallikning klinik belgilari namoyon bo'lmasdan o'lishi mumkin. Ko'pincha tashqi ko'rinishda sog'lom qo'y birpastda kasallanib, qaltirab, muskullari tortishib, tutqanoqqa o'xshab yiqilib 1-2 soat ichida o'ladi. Agar kasallik bir oz cho'zilsa, qoramol va qo'ylar bezovtalanib, har narsadan qo'rqaveradi, tana harorati 40-42°C ga ko'tarilib, pulsi tezlashadi, bezovtalanish kuchayadi. Burun va og'zidan pufakli va qonli suyuqlik oqadi. Tabiiy teshiklardan qon aralash suyuqlik keladi. Kasal

hayvonlar odatda bir necha soatda o'ladi.

Кожа больной свиньи имеет синевато-красный оттенок, на языке и твердом небе появляются карбункулы

O'tkir kechishi. Qoramol va qo'y-echkillarda tana harorati 41-42°C ga ko'tarilib, qaltiroq tutadi, kavsh qaytarmaydi, ishtaha yo'qoladi, nafas olish va tomir urishi tezlashadi. Otlarda sanchiq belgilari kuzatiladi. Sigirlar sut bermay qo'yadi va ularda timpaniya ko'zga tashlanadi. Bo'g'oz bo'lsa, bola tashlaydi. Qiynalib yuradi va to'xtab qoladi. Ichi oldin qotadi, keyin ich keta boshlaydi va siydigida qon bo'ladi. Hayvonlar tez kuchsizlanadi, nafas olish qiyinlashadi, ko'zga ko'rinadigan shilliq pardalari ko'kara boshlaydi va ularda qon quyilish kuzatiladi. Tomoq, hiqildoq hududida, bo'yin, ko'krak osti va qorin terisi ostida shish hamda til va og'iz bo'shlig'i shilliq pardalarida gemorragik infiltrat aniqlanishi mumkin. Odatda klinik belgilar namoyon bo'lgandan keyin 2-3 kun orasida hayvonlar o'ladi.

Yarim o'tkir kechishi. Yuqorida qayd etilgan belgilar namoyon bo'ladi, lekin sust rivojlanadi, ayrim holatlarda xuddi tuzalayotganga o'xshaydi, ammo hayvonning holati yomonlashib kasallikning 6-8 kunlarida o'ladi.

Surunkali kechishi. Kasallik surunkali kechganda u 2-3 oy davom etadi va unda faqat keskin oriqlash kuzatiladi. Hayvon so'yilgandagina jag' ostidagi qonli ilvira infiltrat va jag' osti, tomoq orti limfa tugunlarining jarohatlanganidan kuydirgiga gumon qilsa bo'ladi.

Abortiv shakli. Kasallik abortiv kechganda hayvonda tana haroratining biroz ko'tarilishi kuzatiladi va odatda u tuzaladi.

Karbunkulyoz shakli. Kasallikning ushbu shakli kuydirgi o'tkir va yarim o'tkir kechganda ham bo'laveradi. Karbunkulalar hayvonning asosan bosh, yelka, ko'krak va qorin hududida zich, issiq va og'riqli suvli shish holida namoyon bo'ladi. Tezda ular og'riqsiz, sovuq va xamirsimon holatga o'tadi. Karbunkulaning o'rtasida to'qimaning yaraga aylanishi va nekrozga uchrashi kuzatiladi. Ular odatda qo'zg'atuvchining kirgan joyida yoki ikkilamchi belgi sifatida ko'proq tananing yuqorida ta'kidlangan hududlarida paydo bo'ladi. Ayrim hollarda og'iz bo'shlig'ining shilliq pardasida gemorragik infiltratlar ko'zga tashlanadi.

Ichak shakli. Bu shakl ko'proq otlarda septitsemiya belgilari holida kechib, ularda asosan kolik, ich qotish, keyinchalik qonli diareya kuzatiladi.

O'pka shakli. Bu shaklga tez rivojlanuvchi gemorragik pnevmoniya va o'pkaga suv to'planish xarakterli. Ichak va o'pka shakllari septitsemiya bilan kechgani uchun ular og'ir o'tadi va aksariyat holatlarda o'lim bilan yakunlanadi.

Anginoz shakli. Bu shakl bilan asosan cho'chqalar kasallanadi. Unga haroratning kamgina ko'tarilishi va uzoq davom etish hamda faringit va angina belgilarining bo'lishi xarakterli. Odatda cho'chqalarning bo'ynida shish, nafas olish, yutinishning qiyinligi, yo'tal, xirillash kuzatiladi. Agar tomoq va hiqildoq atrofidagi shish katta bo'lsa cho'chqa nafas ololmasdan o'ladi. Ushbu belgilar ko'proq cho'chqalar so'yilganda ko'zga tashlanadi. Kasallik ichak shaklida kechganda ich ketishi mumkin. Septik holatda kechganda esa cho'chqalar tez o'lib qoladi. Ammo keyingi ikki shakl cho'chqalarda juda kam uchraydi.

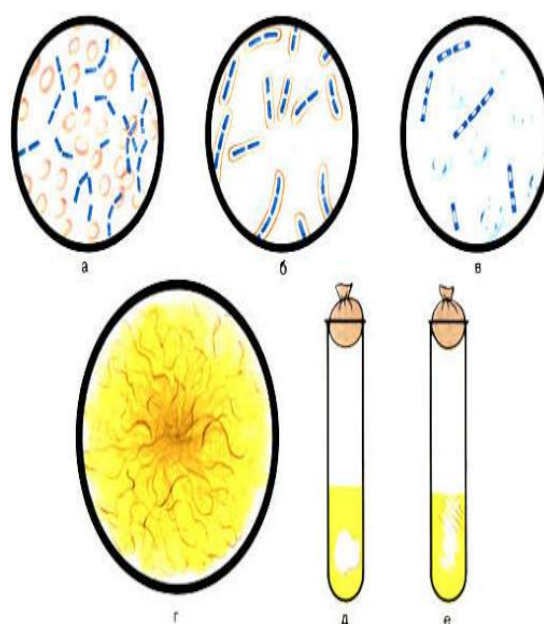
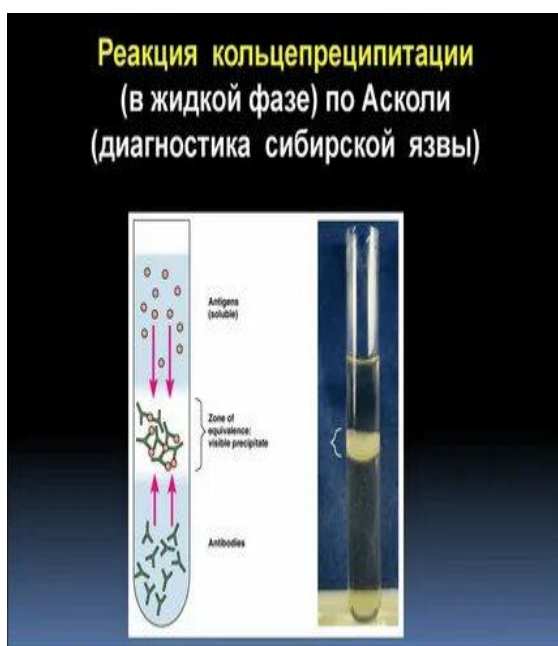
Patologoanatomik o'zgarishlar. O'laksa juda ham shishib ketgan bo'ladi. Tabiiy teshiklardan qon aralash suyuqlik oqib turadi. Yoz paytlarida o'laksa ayniqsa tarang bo'lib shishib ketadi, qotmaydi, qon ivimaydi, qoramtir quyuq bo'lib turadi. Teri osti to'qimalaridagi qon tomirlari qonga to'la bo'ladi, muskullar qizil g'isht rangini eslatadi va shalvirab qoladi. Ko'krak, qorin bo'shlig'ida ko'p miqdorda seroz-gemorragik suyuqlik to'planadi. Taloq bir necha marta kattalashib ketadi, qonga to'la bo'lib, pulpalar bo'shashib, kesilganda qoramtoysimon yoki kofe rangli quyuqlangan suyuqlik oqadi.

Jigar va buyrak bir oz kattalashishi mumkin. Yurak qonga to'lib, qoramtir rangga kiradi, kuchli giperemiyaga uchraydi. Nuqtasimon qon quyilishi ko'zga tashlanadi, ichaklarda giperemiya kuzatilib, ichida qon aralash massa bo'ladi. Ingichka ichak va o'n ikki barmoq ichakka qon quyiladi. Yo'g'on ichak kamroq jarohatlanadi. Peyer tugunlarida yara hamda nekrotik o'zgarishlar bo'lishi mumkin. Qonunchiligimizda e'tirof etilganidek, diagnoz aniq bo'lsa, kuydirgidan o'lgan mol o'laksasini yorib ko'rish mumkin emas. O'laksa yorib ko'rilgan taqdirda o'sha joy talab-qoidaga binoan zararsizlantirilishi shart (yerni 40 sm chuqurlikda ag'darib, unga 1:3 nisbatdagi xlorli ohakning 20% li eritmasini aralashtirib tashlanadi). Hamma chiqindilar kuydiriladi. Tevarak-atrof dezinfeksiya qilinadi.

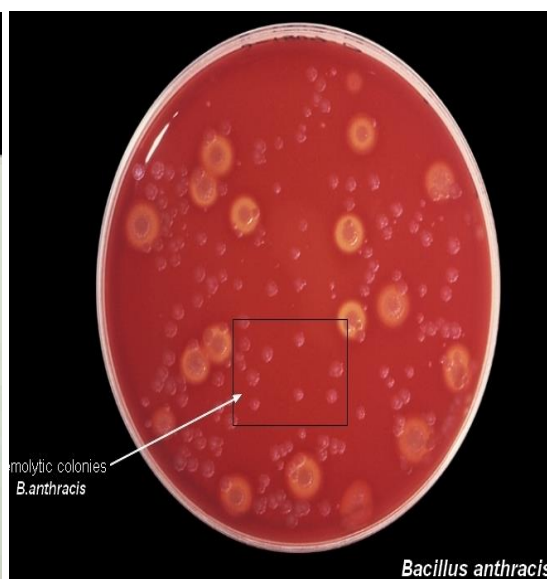
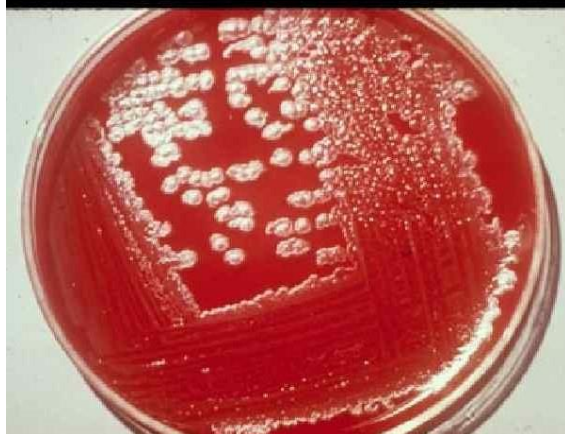

Diagnoz. Diagnoz kuydirgining epizootologiyasi, klinik belgilari, patologoanatomik o'zgarishlarni inobatga olib, laboratoriya tekshirishlari natijalariga asoslanib qo'yiladi. O'lgan mol qulog'ining ikki joyidan mahkam qilib

bog'lab, chetlarini qizdirilgan temir bilai kuydirib, kesib olib laboratoriyaga tekshirish uchun yuboriladi. Cho'chqalardan esa bo'yindagi jarohatlangan limfatik tugun yoki shishgan tomon sohasidan bir bo'lakchasini kesib olib yuboriladi. Kuydirgida laboratoriyaga yuboriladigan namuna javobgarlikni o'ta xis qilgan holda og'zi mahkam berkiladigan maxsus idishlarga joylangan bo'ladi. Laboratoriyaga kelib tushgan namuna mikroskop ostida tekshiriladi, ekib kultura ajratiladi va identifikasiya kilinadi (aniqlanadi). O'sha quloqning qonidan yoki boshqa namunalardan surtma (mazok) tayyorlanadi. Quritib fiksasiya qilingach, Gramm usulida, kapsula uchun esa Rebigier, Mixin usullarida bo'yaladi va kuydirgining tayoqchasini topib ko'riladi. Bakteriologik tekshirish uchun namunadan MPA, MPB muhitlariga ekilib, o'stirib ko'riladi. O'sib chiqqach, mikroskop ostida tekshirib, kultura ko'riladi va identifikasiya qilinadi. Bu maqsad uchun «K» VIEV VKI «Gram-MVA», «Bakteriofag» va faglarni qo'llash tezlashtirilgan yaxshi natijani beradi. Terilar RP yoki Askoli reaksiyasi bilan tekshiriladi.

Возбудитель сибирской язвы может образовывать также гладкие (S), слизистые (M) или смешанные (SM) колонии, особенно в микроаэрофильных условиях. В S- форме возбудитель утрачивает вирулентность.

Differensial diagnost. Qorason, pasterellyoz va qonning parazit kasalliklaridan farq qila bilish kerak. Emkar bilan asosan qoramollar 3 oylikdan 4-yoshgacha kasallanadi. Kuydirgida esa hamma yoshdagi, hamma tur mollar kasallanadi va bakteriologik tektirish natijasi hisobga olinadi. Qorasonda tananing go'shtdor joylarida vijillaydigan qat'iy chegaralangan shish paydo bo'ladi. Payeterellyozda esa teri osti to'qimalarida yallig'langan shish bo'lib, unda jarohatlanadi, ko'zg'atuvchisi esa pasterelladir. Qonning parazit kasalliklarida esa, qondan tayyorlangan surtmada parazit kuzatiladi.

Davolash. Kasal hayvonlar darhol izolyatonga o'tkazilib, davolashga kirishiladi. Kuydirgini davolash uchun giperimmun qon zardobi qo'llaniladi. U profilaktik va davolash uchun teri ostiga yuboriladi. Bu preparat ot, qoramol, tualarda profilaktika uchun 15—20 ml, davolash maqsadida 100—200 ml, qoramollarda bug'ularda tegishli 15—20 ml va 100—200 ml, qo'y-echki va cho'chqalarda 8—10 ml va 50-100 ml miqdorda qo'llaniladi. Venaga ham yuboriladi. Passiv immunitet 14—15 kun davom etadi. Giperimmun qon zardobi antibiotiklar (penisillin, biomisin, streptomisin, ekmonovosillin) bilan qo'shib yuborilsa, yanada yaxshi naf beradi. Zardob 37⁰ gacha qizdiriladi.

Hayvonni jismonan qiynab qo'ymaslik uchun avval 0,5—1 ml zardob yuborib tekshiriladi. 100 kg og'irlikka 500,0 ming TB dozada 3 marta penisillin yuboriladi, venaga 1 g terromisinni 10% li eritmada uch kun yuborish yaxshi natija berishi isbotlangan. Streptomisin va tetrasiklin birgalikda muskul orasiga bir sutkada 4 marta yuboriladi. Kasallik karbunkul yoki tomoq shishi xolatida kechganda esa karbol kislotaning 3—5% li eritmasini patologik jarayon atrofiga yuborish yaxshi natija beradi. Davolash uchun globulin ham tavsiya etiladi.

Immunitet. 1. Kuydirgiga qarshi ishlatiladigan 55 shtammdan tayyorlangan AHTPABAK vaksina mavjud. U 1 ml da 20-25 mln. tirik sporasi bor vaksinadir. Vaksina profilaktik va majburiy emlash uchun teri ostiga 1ml yuboriladi.

Immunitet 10 kun o'tgach paydo bo'ladi. Kuydirgiga qarshi faqat veterinar vrachlar emlashi shart.

Oldini olish. Kasallikka qarshi kompleks chora – tadbirlar amalga oshiriladi. Kasallikka moyil hamma turdagi hayvonlar reja asosida emlanadi. Kasallik chiqib qolgudek bo‘lsa, karantin tadbirlari amalga oshiriladi. Go‘shiga so‘yiladigan hamma mollar vetsrinariya tekshiruvidan o‘tkaziladi, go‘shiti va ichki a‘zolari tekshirib ko‘riladi. Potensial epizootik o‘choqlar kartaga tushirilib, ruyxatga olinishi zarur. Chora-tadbir ko‘rishda nosog‘lom va xavfli zonalarini ajrata bilish kerak. Emlash bilan birga veterinariya sanitariya chora-tadbirlari amalga oshiriladi. Ilgari o‘laksalar ko‘milgan joylarning atrofini aylantirib o‘rab, maxsus belgilar qo‘yish va ularni nazorat qilib turish lozim. Mol to‘plangan joylar, bozor va ko‘rgazma tashkil qilingan joylar nazorat ostiga olinadi. Vrach nazoratisiz mol so‘yish qat’iy man etiladi. Xavfli zonalarda mollar yaylovga olib chiqib ketilayotgan va qaytgan paytida emlanadi. Chetdan keltirilgan mollar 30 kun profilaktik karantinda saqlanib, keyin albatta emlanadi. Akt tuzilib, emlash hujjatlashtiriladi va 14 kun nazorat ostiga olinadi. Emlangan mollar 14 kundan keyin so‘yishga ruxsat etiladi. Kasallik chiqib qolgudek bo‘lsa, xo‘jalikda karantin e‘lon qilinadi.

Mavzu bo‘yicha test savollari.

1. Kuydirgi kasalligi qo‘zg‘atuvchisi?
 - A. Bac. anthracis
 - B. Micobakterium tuberculosis
 - D. Brucella ovis
 - E. Pasteurella multocida
2. Kuydirgi kasalligi qaysi tur hayvonlar uchun patogen?
 - A. Qoramol, qo‘y-echkilar, cho‘chqa, parrandalar
 - B. Maymun
 - D. It
 - E. Mushuk

3. Kuydirgi kasalligi sporasi tuproqda qancha vaqt faol yashaydi?
- A. 80-100 yil
 - B. 1 kun
 - D. 1 oy
 - E. 3 oy
4. Kuydirgi kasalligi hayvonlarda asosan qaysi shakllarda kechadi?
- A. Septik va karbunkulyoz
 - B. Faqat o'pka shaklida
 - D. Faqat yurak shaklida
 - E. Surunkali shaklda
5. Kuydirgi kasalligida klinik belgilar paydo bo'lgandan keyin necha kunda hayvonlar o'ladi?
- A. 2-3 kun
 - B. 7 kun
 - D. 8 kun
 - E. 10 kun
6. Kuydirgining karbunkulyoz shaklida qanday belgi kuzatiladi?
- A. Teri ostida shish va to'qimalarning nekrozga uchrashi
 - B. Faqat burun oqishi
 - D. Faqat bo'g'imlarning shikastlanishi
 - E. Faqat ko'zning yoshlanishi
7. Kuydirgining anginoz shakli asosan qaysi hayvonda uchraydi?
- A. Cho'chqalarda
 - B. Qoramollarda
 - D. Qo'ylarda
 - E. Echkilarda
8. Kuydirgi kasalligiga tashxis qo'yishda qaysi tekshiruvlar qo'llaniladi?
- A. Epizootologik, klinik, patologoanatomik va laboratoriya tekshiruvlari
 - B. Faqat tana haroratini o'lchash
 - D. Faqat hayvonning tashqi ko'rinishini kuzatish
 - E. Anamnez ma'lumotlari orqali
9. Kuydirgi kasalligini qaysi kasalliklardan farqlash kerak?
- A. Qorason, pasterellyoz, bradzot, enterotoksemiya
 - B. Leptospiroz, leykoz
 - D. Brutsellyoz, trixomonoz
 - E. Nekrobakterioz, tuberkulyoz
10. Kuydirgi kasalligida oldini olish maqsadida ishlatiladigan vaksinalar?
- A. Shtamm. 55, antravak STI, GNKI

B. Shtamm.19, Rvbdoll
D. Mentavak, kamelvak
E. Rev 1, Brudoll

Nazorat uchun savollar:

1. Kasallik haqida tushunchalaringizni ayting?
2. Kuydirgi kasalligi qo'zg'atuvchisini ta'riflang?
3. Kasallikda klinik belgilari va patologoanatomik o'zgarishlar?
4. Kasallikni davolash qanday olib boriladi?
5. Kuydirgi kasalligi profilaktikasi?

Foydalanilgan adabiyotlar

- 1.Salimov X.S., Qambarov A.A., Salimov I.X., “Epizootologiya va infeksiyon kasalliklar” darslik. Lesson Press MChJ nashriyoti 2021 yil.
- 2.Salimov X.S., Qambarov A.A. “Epizootologiya” darslik. F.Nasimov nashriyoti 2016 yil.
- 3.Salimov X.S., Qambarov A.A., Salimov I.X. “Epizootologiya va infeksiyon kasalliklar” fanidan amaliy mashg'ulotlar. O'quv qo'llanma. Samarqand davlat veterinariya meditsinasi, chorvachilik va biotexnologiyalar universiteti Nashr matbaa markazi Samarqand 2024. 156 bet.
- 4.М.П.Парманов, Н.О.Фармонов, А.А.Қамбаров “Хусусий эпизоотология” дарслик. Н.Доба ХТ нашриёти. Самарқанд 2010. - 303 бет.
- 5.Parmanov M.P. va boshq., “Epizootologiya” o'quv qo'llanma. T, 2007.
- 6.Shapulatova Z.J. “Veterinariya mikrobiologiyasi” fanidan amaliy-laboratoriya mashg'ulotlar bo'yicha o'quv qo'llanma. Toshkent, 2019.

